

এশ বছৰীয়া ঐতিহ্যৰে পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচন

শতবৰ্ষ স্মৰণ | জিতুমণি পাঠক

ব

টিছ উপনিবেশৰ সময়ৰ ভাৰত। বৃটিছ নিয়ন্ত্ৰণাধীন বঙ্গদেশৰ এটা এলেকাত হঠাতে হোৱা খাদ্য-শস্যৰ নাটনিয়ে সৃষ্টি কৰিলে এক দুৰ্ভিক্ষ। সেই দুৰ্ভিক্ষই ব্যাপক ৰূপ লোৱাৰ আগতে শাম কাটিল যদিও সি

শাসকীয় পক্ষৰ মনত এক নতুন চিন্তাৰ উদয় ঘটালে। দুৰ্ভিক্ষৰ কাৰণ বিশ্লেষণ কৰি তেওঁলোকে জানিব পাৰিলে পৰম্পৰাগতভাৱে ব্যৱহাৰ কৰি অহা কৃষিৰ বীজসমূহৰ উৎপাদন ক্ষমতা যথেষ্ট কম হোৱাটোও এই দুৰ্ভিক্ষ সৃষ্টি হোৱাৰ এটি কাৰণ। ভৱিষ্যৎ সময়ত এনে পৰিস্থিতিৰ পুনৰ সন্মুখীন নহ'বলৈয়ে তেওঁলোকে এক কৃষি গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনুভৱ কৰিলে যাতে কৃষকক উন্নতমানৰ বীজ প্ৰদানৰ জৰিয়তে খাদ্য-শস্যৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিবপৰা যায় তথা কৃষকেও তেওঁলোকৰ কষ্টৰ সঠিক ফল লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। আৰু এই চিন্তাৰ ফল হিচাপেই পুষা (সম্প্ৰতি বিহাৰত)ত আৰম্ভ কৰিলে এটি কৃষি গৱেষণা কেন্দ্ৰ। পুষাস্থিত এই গৱেষণা কেন্দ্ৰই প্ৰাৰম্ভিক অৱস্থাত ধান আৰু যৈষ ওপৰত বিস্তৃত গৱেষণা আৰম্ভ কৰে। কিন্তু ভাৰতীয় জন-গাঁথনিত প্ৰধান খাদ্য হিচাপে ধানৰ ব্যৱহাৰ সৰ্বাধিক হোৱালৈ লক্ষ্য ৰাখি এই গৱেষণা কেন্দ্ৰই ধানৰ বিষয়ে অধিক গৱেষণা কৰাৰ পোষকতা কৰে। শাসকীয় পক্ষইও ইয়াত অনুমোদন জনায় আৰু সম্পূৰ্ণ চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতাত এই ১৯১২ চনত ভাৰতৰ প্ৰথমটো

ধান গৱেষণা কেন্দ্ৰ 'Paddy Breeding station' কইয়াটোৰত স্থাপন কৰা হয়। এই কেন্দ্ৰটোৰ দায়িত্বভাৰ অৰ্পণ কৰা হয় 'ইক'ন'মিক বটানিষ্ট' মিঃ আৰ, পাৰনেলক। ঠিক তেতিয়াৰপৰাই ভাৰতৰ 'সেউজ বিপ্লৱ'ৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশীদাৰ হৈ, ধান উৎপাদনত ভাৰতৰ স্থান দ্বিতীয়লৈ উন্নীত কৰোৱাত উল্লেখনীয় ভূমিকা গ্ৰহণেৰে কইয়াটোৰত স্থিত ৰাইচ ব্ৰিডিং ষ্টেচনে এক দীঘলীয়া পৰিক্ৰমাৰে এশ বছৰত ভৰি দিলেহি। ২০১২ বৰ্ষটোত শতবৰ্ষ উদযাপন কৰা কইয়াটোৰৰ এই পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচনটোৱেই ভাৰতবৰ্ষৰ আটাইতকৈ পুৰণি ধান গৱেষণা কেন্দ্ৰ। সম্প্ৰতি ভাৰতবৰ্ষত এনে ধৰণৰ ধান গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ মুঠ সংখ্যা হ'ল এশ সাতটা।

জন্মৰ পিছৰেপৰা প্ৰাৰম্ভিক কিছু বছৰলৈ এই পেডী ব্ৰিডিং

ষ্টেচনে সম্পূৰ্ণ স্বতন্ত্ৰৰূপে ধানৰ বিষয়ে গৱেষণা আগবঢ়াই নিছিল যদিও কিছুদিন পিছত ই 'তামিলনাড়ু এগ্ৰিকালচাৰেল ইউনিভাৰচিটি'ৰ সৈতে সংযুক্ত হৈ পৰে। বৰ্তমান সময়ত ই তামিলনাড়ু এগ্ৰিকালচাৰেল ইউনিভাৰচিটিৰ (TNAV) এক

গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশ। বিগত এশ বছৰ ধৰি চলাই যোৱা নিৰন্তৰ গৱেষণা, ধানৰ গৌৰৱময় ঐতিহ্য তথা জেনেটিক অধ্যয়নে 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচন'ক বিশ্বৰ ভিতৰতে এক উল্লেখনীয় অনুষ্ঠান হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। এই গৌৰৱময় স্থানত উপনীত কৰাবলৈ পাৰনেলকে ধৰি আৰম্ভ কৰি লিলিফ, পদ্মশ্ৰী কে, ৰামাইয়া আদি কেইবাগৰাকী বিজ্ঞানীৰ কষ্টকৰ অৱদান জড়িত হৈ আছিল।

বৰ্তমান সময়লৈকে 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচনে' পঞ্চাশ বিধতকৈ অধিক প্ৰজাতিৰ ধান সৃষ্টি কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তাৰে কিছুমান উল্লেখযোগ্য প্ৰজাতি হ'ল— CO4, CO25, CO37, CO38, CO40 আদি। নতুন এবিধ প্ৰজাতিৰ সৃষ্টিৰ সময়ত তেওঁলোকে কেবল তাৰ অধিক উৎপাদন ক্ষমতাৰ ওপৰতে চকু ৰখা নাই, চকু ৰাখিছে তাৰ বজাৰ চাহিদাৰ প্ৰতিও। অতি সম্প্ৰতি, বজাৰ চাহিদাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি তেওঁলোকে সৃষ্টি কৰা দুবিধ নতুন প্ৰজাতিৰ ধান হ'ল— CO(R)48 আৰু CO(R)49।

১৯১২ চনত স্থাপিত হোৱা 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচনে' আনুষ্ঠানিকভাৱে প্ৰথমবাৰৰ বাবে উৎপাদন কৰা ধানবিধৰ নাম আছিল GEB24। স্থানীয় নাম 'কিচ্ছিলি চাষা'। প্ৰায় ৯

বছৰ ধৰি চলোৱা নিৰলস প্ৰচেষ্টাৰ অন্তত 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচনে' ১৯২১ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে সংকৰ প্ৰজাতিৰ এই ধানবিধ সৃষ্টি কৰিবলৈ সক্ষম হয়। প্ৰথম যদিও গুণগতভাৱে ই এক বিশ্বমান প্ৰজাতিৰ ধান আছিল। GEB 24ক এই স্বীকৃতি প্ৰদান কৰিছিল 'ইন্টাৰনেচনেল ৰাইচ ৰিচাৰ্ছ ইণ্টাৰিউট, ফিলিপাইন'ছে। তাৰ পিছৰেপৰা 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচন'ৰ যাত্ৰা আৰু থমকি ৰোৱা নাছিল। সৃষ্টি হৈছিল বহুতো বিশ্বমানৰ ধান প্ৰজাতিৰ, বিশ্বমানৰ কৃষি বিজ্ঞানীৰ। জেনেটিক পিউৰিফিকেচনৰ জৰিয়তে সৃষ্টি কৰা বহুতো নতুন প্ৰজাতিৰ ধানে ভাৰতত ধানৰ উৎপাদন অভাৱনীয় হাৰত বৃদ্ধি ঘটাই ধান উৎপাদনত আজি ভাৰতৰ স্থান চীনৰ পিছতে নিশ্চিত কৰিছে।

ভাৰতীয় জলবায়ু অঞ্চলভেদে ভিন্ন। ইয়াত যদি ক'ৰবাত শুষ্ক বালিয়ৰি অঞ্চল, আন ক'ৰবাত প্লাৱিত জলাভূমি। পৰিবেশৰ এই ভিন্নতাই ভাৰতৰ কৃষি অৰ্থনীতিৰ ওপৰতো যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছে। 'পেডী ব্ৰিডিং

ষ্টেচনে' এনে ধৰণৰ পৰিবেশৰ প্ৰতিকূলতাই যাতে ধানৰ উৎপাদনত কোনো ধৰণৰ বাধাৰ সৃষ্টি নকৰে তাৰ বাবে ভিন্ন পৰিবেশত খাপ পাব পৰাকৈ ভিন্ন প্ৰজাতিৰ সংকৰণ ধান সৃষ্টি কৰিছে। ইয়াৰ কিছু প্ৰজাতি যদি বালিময় ভূমিৰ বাবে উপযোগী, আন কিছু উপযোগী খৰাংপীড়িত অঞ্চলৰ। নতুবা কিছু বান আক্ৰান্ত অঞ্চলৰ। শতবৰ্ষত ভৰি দি ই সপোন দেখিছে ভাৰতত দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে সেউজ বিপ্লৱ আৰম্ভ কৰাৰ। ভাৰতবৰ্ষক ধান উৎপাদনৰত বিশ্বৰ ভিতৰতে প্ৰথম স্থানত উপনীত কৰোৱাৰ। তাৰে প্ৰচেষ্টাত এদল বিজ্ঞানী নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে ৰত হৈ আছে গৱেষণাত। এশ বছৰত ভৰি দিয়া এই অনুষ্ঠানটোৰ বাবে এই বৰ্ষটোত এটা সুখবৰ ৰৈ আছিল। সকলো দিশতে দেখুওৱা পাৰদৰ্শিতাৰ বাবে ২০১২ বৰ্ষৰ 'বেষ্ট প্লেণ্ট ব্ৰিডিং চেণ্টাৰ ফৰ ৰাইচ এৱাৰ্ড'ৰ সন্মানেৰে সন্মানিত কৰা হয় 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচন'ক। দেশৰ মুঠ এশ সাতটা কেন্দ্ৰৰ মাজত নিজৰ 'শ্ৰেষ্ঠতা' এইদৰে প্ৰমাণ কৰি 'পেডী ব্ৰিডিং ষ্টেচনে' দেখুৱালে যে এশ বছৰত ভৰি দিলেও বয়সৰ ভৰে ইয়াক ভাৰাক্ৰান্ত কৰি তোলা নাই, বৰং নতুন স্বপ্নেৰে, নতুন সংকল্পেৰে ই অধিক উজ্জীৱিত হৈছে উঠিছে।